

Marina Mir: "Els requisits per ser mestre són la formació i l'empatia"

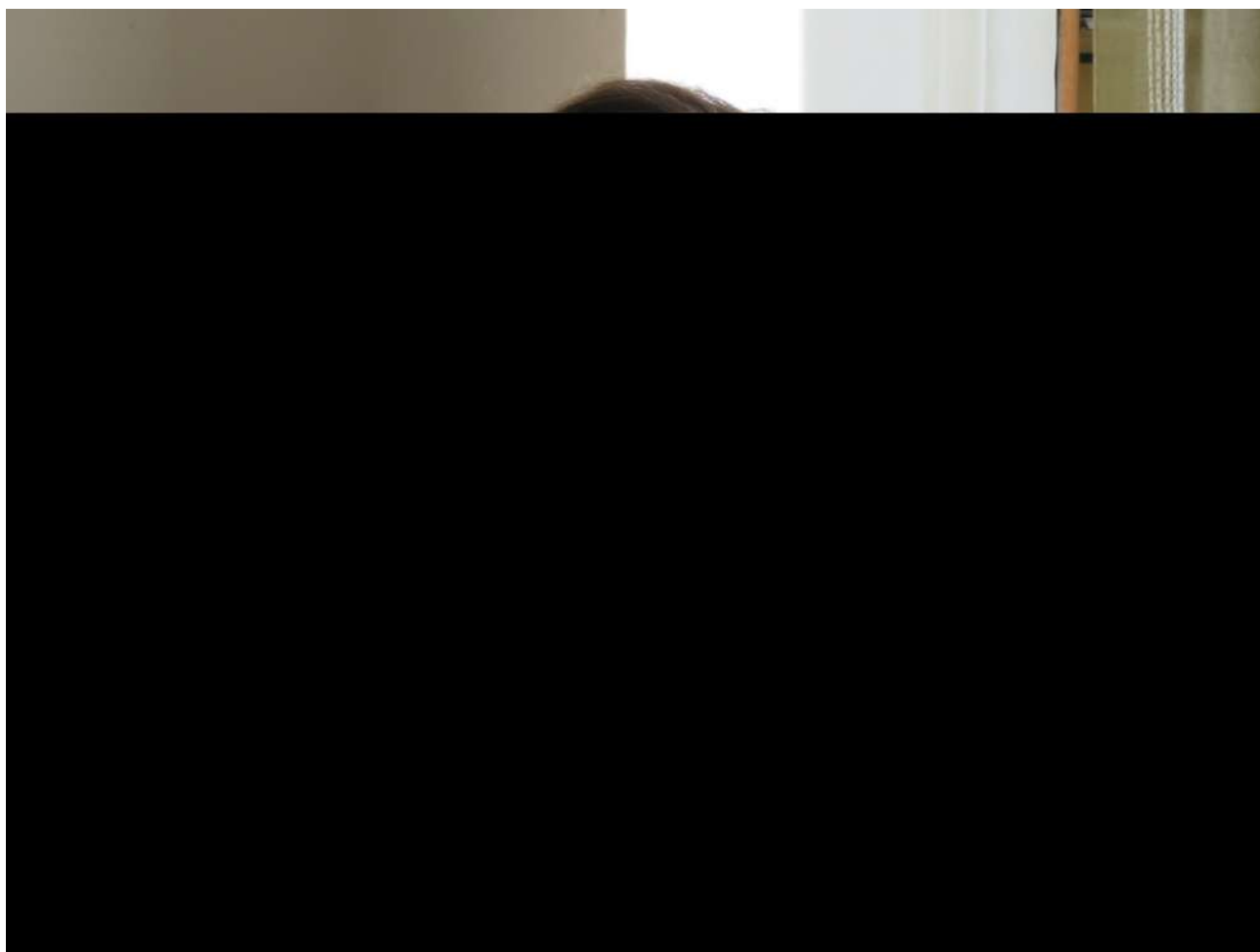
ALBERT
PUNSOLA

(/AUTOR/ALBERT-

PUNSOLA-44)

Periodista

26/01/2018 - 11:18

Marina Mir és, amb Jaume Terradas, una de les introductores de l'educació ambiental al país. Pionera en l'aportació de didàctica als primers itineraris de la natura —entre els quals *Bosc de Santiga* i *Can Leonart*—, a equipaments i publicacions capdavaners i a recursos de l'impacte del *Joc de l'Aigua*, des de la seva posició de biòloga i de professora d'institut, avui ja jubilada, va tenir l'oportunitat de treballar les herències de figures com Ramon Margalef i, sobretot, Angeleta Ferrer i Sensat. Dins de l'aula, Marina Mir va crear xarxa d'ensenyants a casa nostra i va posar en pràctica plenament la metodologia de projectes, avui redescoberta per alguns àmbits educatius i pels mitjans.

Com es va posar en marxa el projecte del Bosc de Santiga el 1975?

Jaume Terradas, que era la meua parella en aquell moment, va rebre un encàrrec d'una empresa per a la utilització d'un espai que era [el bosc de Santiga](http://www.bdv.cat/noticies/camins-de-natura-) (<http://www.bdv.cat/noticies/camins-de-natura->

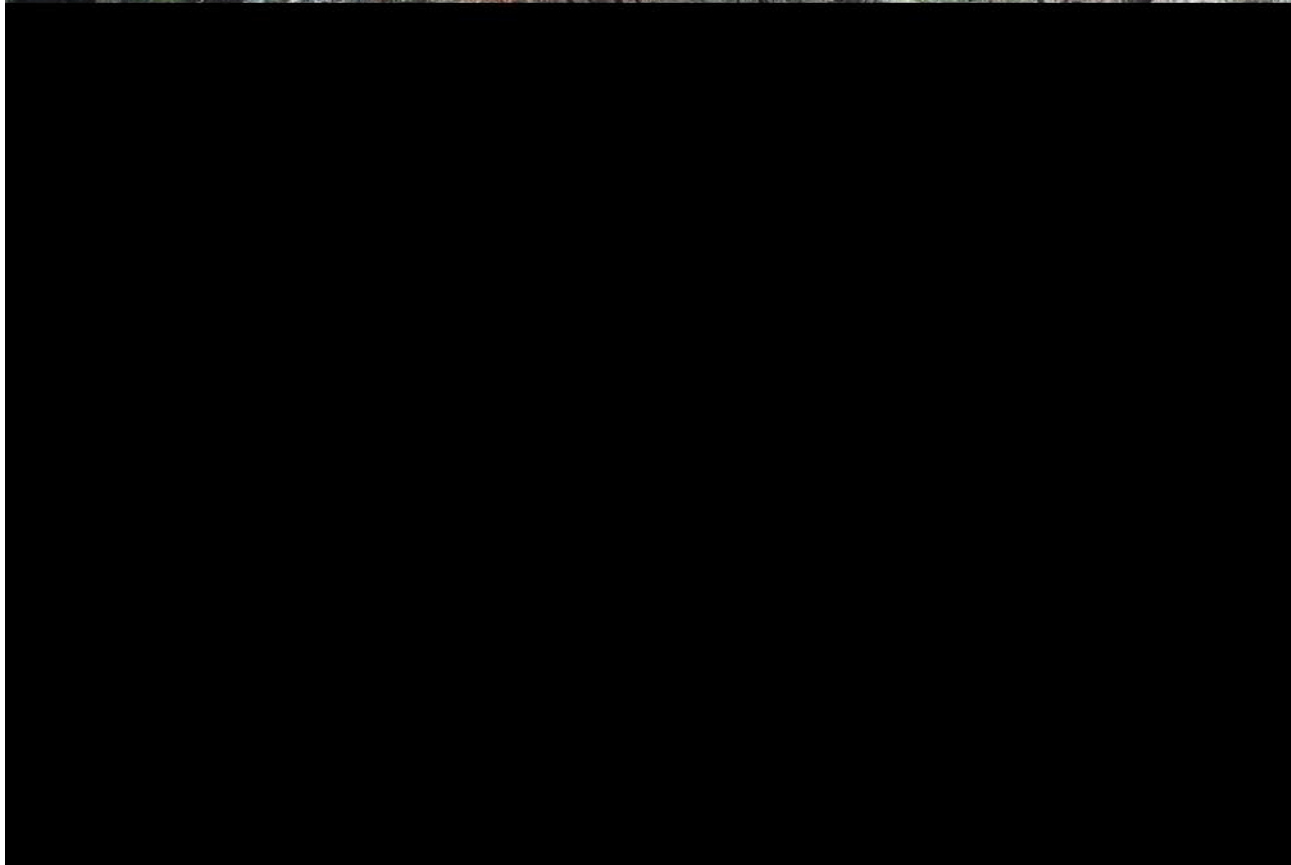
"En les Primeres Jornades sobre Educació Ambiental a Espanya, que es van fer al Centre d'Estudis del Mar de Sitges al cap d'uns 5 anys, es va reconèixer l'itinerari del Bosc de Santiga com a pioner, i va servir de referent per replicar-lo en altres indrets del país"

itineraris-vitals-el-bosc-de-santiga) i aleshores vam dissenyar un itinerari de natura. Jo aleshores era professora de ciències naturals de batxillerat que, d'altra banda, sempre ha estat la meva passió. L'aproximació naturalística, que és la que vam fer, es fixava en aspectes de funcionament de l'espai. Ens vam basar en un model existent a unes dunes prop de Liverpool, on s'havien fet intervencions similars, encara que l'ecosistema

era molt diferent, però la idea era la mateixa. A Anglaterra, en general, ja hi havia aleshores més de 800 itineraris d'aquest tipus a aquí ni un. A Madrid, un catedràtic d'ecologia, el senyor Fernando Gonzalez Bernaldez, va portar a la pràctica una iniciativa similar en aquell temps, tot i que la nostra va ser anterior. En les Primeres Jornades sobre Educació Ambiental a Espanya, que es van fer al Centre d'Estudis del Mar de Sitges al cap d'uns 5 anys, es va reconèixer l'itinerari del Bosc de Santiga com a pioner, i va servir de referent per replicar-lo en altres indrets del país. De fet es va viure arreu una expansió considerable d'itineraris de natura.

Quin van ser l'objectiu principal en traçar l'itinerari de Santiga?

Fer que els visitants poguessin observar i aprendre per adonar-se de com funcionen els aspectes fonamentals de la natura. La Diputació de Barcelona de seguida se'n va fer càrrec i hi va posar progressivament les instal·lacions i la informació que feien falta en diferents parts del recorregut. I la veritat és que l'itinerari va ser molt ben acollit. Tornant als visitants, es va fer molt èmfasi en les escoles, en un principi, tot i que qualsevol persona que hi tingués interès podia fer l'itinerari, és clar. També cal recordar que la seva existència va estimular l'aparició de monitors, persones especialitzades en explicar el recorregut. Cal pensar que hi havia força biòlegs a l'atur en aquell moment i això era una oportunitat. D'interès en va despertar molt.

Itinerari de Santiga, en una visita organitzada per l'Ajuntament de Barberà del Vallès, per commemorar el 40 aniversari de la seva posada en marxa.

Per què creu que va ser així?

A Catalunya des del segle XIX hi havia una forta tradició d'excursionisme i de coneixement del territori i aquest era un bon precedent. Però vull afegir que en aquella iniciativa, a banda de la bona acollida i de ser pionera, que són coses positives, també va haver-hi un aspecte una mica frustrant...

Quin?

És una mica difícil d'explicar, veurà... l'ecologia és una ciència que parteix del funcionament dels sistemes naturals i en fer-ho detecta tot allò que impedeix aquest funcionament. Com la natura està intervinguda per l'home arreu és lícit parlar d'ambient perquè no hi ha natura en estat pur. Dit això, patíem d'un doble problema. Per una banda, algunes explicacions i materials que es van generar aleshores es focalitzaven molt en un aspecte concret com podia ser les característiques d'una fulla, oblidant el context i una visió més àmplia. Per altra banda, hi havia explicacions que denunciaven directament un problema de medi ambient però sense aprofundir en el funcionament des del punt de vista natural. Ho dic en passat, però de fet aquest doble problema, o aquesta disjuntiva, que ens vam trobar aleshores persisteix avui. Potser és arriscat haver dit això per la meva part perquè estic una mica desconnectada, però és la meva impressió.

"La veritat és que en temps de la República, ja hi havia itineraris de natura de la Rosa Sensat"

Sempre li va agradar l'ensenyament?

Jo era una persona molt activa i molt inquieta en tot allò que feia referència a aquest àmbit. Tant és així que em va "adoptar", intel·lectualment parlant,

l'Angeleta Ferrer, la filla de la Rosa Sensat, que era una memòria viva de tot el que havia fet la seva mare durant la renovació pedagògica de la República a l'escola del Bosc. L'Angeleta va fer de corretja de transmissió de tot plegat. Em va ajudar molt i vam tenir una relació professional molt estreta. Ella deia: no feia res de diferent amb els itineraris que no fes la meva mare o que no fes jo mateixa però jo no en sé d'ecologia". La veritat és que en temps de la República, ja hi havia itineraris de natura de la Rosa Sensat.

Per tant, mai es parteix de zero.

Res és atzarós.

El 1975, quan es va crear l'itinerari de Santiga es va celebrar a la capital de Iugoslàvia el Seminari Internacional d'Educació Ambiental, les conclusions del qual es coneixen com la Carta de Belgrad (<http://unesdoc.unesco.org/images/0001/000177/017772sb.pdf>). És un document que planteja un marc per a l'educació ambiental.

El que dèiem: no hi ha atzar. En aquell moment a Europa la preocupació per la natura i per les qüestions ambientals estava en plena ebullició. I tot això venia de la crisi del petroli del 1973. Però, just un any abans, encara va ser més important que la de Belgrad la Cimera de la Terra d'Estocolm, que va ser impulsada per Nacions Unides. En aquesta cimera el conegut ministre de Franco, Laureano López-Rodó, hi va anar representant a Espanya, i quan va tornar es va passejar uns dies en bicicleta davant les càmeres. Era una mostra més que, per primer cop, absolutament tothom volia fer veure que li preocupava el medi ambient i l'educació ambiental és un tema important en aquest àmbit.

Com definiria l'educació ambiental?

Crec que és un esperit que consisteix en posar l'accent en el comportament dels humans respecte a la natura amb la intenció de fer entendre aquesta relació i de facilitar la correcció dels aspectes que no funcionen.

Rosa Sensat a l'Escola del bosc. ©AFB

Aquí no estem parlant d'una simple transmissió de coneixement...

És coneixement orientat a generar unes actituds. Això no és exclusiu de l'educació ambiental. Tota bona educació ha d'anar per aquí.

L'educació ambiental és doncs com qualsevol altra branca de la pedagogia en aquest sentit.

El terme pedagogia, a mi i a l'Angeleta Ferrer, ens molestava bastant.

"Penso que l'educació ambiental ha perdut l'essència en mans de psicologismes barats que a més canvien amb les modes"

Per què?

Perquè la pedagogia no té paradigmes. L'ensenyament ha estat i segueix sent una preparació seriosa d'uns professionals i després hi ha una part que és tot un art: la transmissió amb gràcia dels coneixements. Personalment,

estic bastant en contra de la teorització. Penso que l'educació ambiental ha perdut l'essència en mans de psicologismes barats que a més canvien amb les modes. Però no sóc jo sola. A Jean Piaget tampoc li agradaven les teoritzacions. Fer una disciplina universitària d'una matèria que no té paradigmes propis és fer una concessió a les modes o a interessos.

¿Hauríem de deduir que l'educació ambiental de fa unes dècades era més "pura" des del punt de vista que estava més a prop d'aquesta part intuïtiva en la transmissió del coneixement?

Això no ho sé, però sí que puc dir que vaig viure i vaig patir aquesta deriva teoritzadora. Albert Vilalta, una gran persona, va crear la primera direcció general d'educació ambiental. Em va cridar i vaig estar treballant-hi quatre anys, però ho vaig deixar perquè en aquella època estaven en ple auge els "psicologismes" en l'ensenyament.

Si no hem de parlar de pedagogs, què hem de dir aleshores: ensenyants?, mestres?

A veure, el terme pedagogia és correcte etimològicament perquè està relacionat amb l'educació i l'escola i a acompanyar l'infant. Però per mi la paraula clau és mestre. No en el sentit del que té un títol de mestre, sinó de la persona que transmet uns coneixements i alhora ofereix un model de

"Per mi la paraula clau és mestre. En el sentit de la persona que transmet uns coneixements i alhora ofereix un model de comportament"

comportament. Els requisits per ser mestre són la formació i l'empatia. Quan aquestes requisits es reuneixen doncs tenim un mestre. L'Angeleta Ferrer els reunia amb escreix. Si no es tenen, doncs aleshores estem davant de docents. Compte: els docents poden ser molt útils i poden

fer una feina magnífica també. Però no tothom té la passió de ser mestre.

Quan es va produir l'entrada del que entenem per educació ambiental en l'ensenyament reglat?

Em pregunto si hi ha entrat. Jo no crec que hagi penetrat a l'escola perquè la formació dels mestres no ha estat l'adequada en aquesta àrea. En el mateix batxillerat s'ha apartat la natura.

Però bé que es fan ciències naturals...

I a la meva època també: una hora a la setmana.

Escola d'estiu de 1968, en una classe al bosc.

Aleshores...

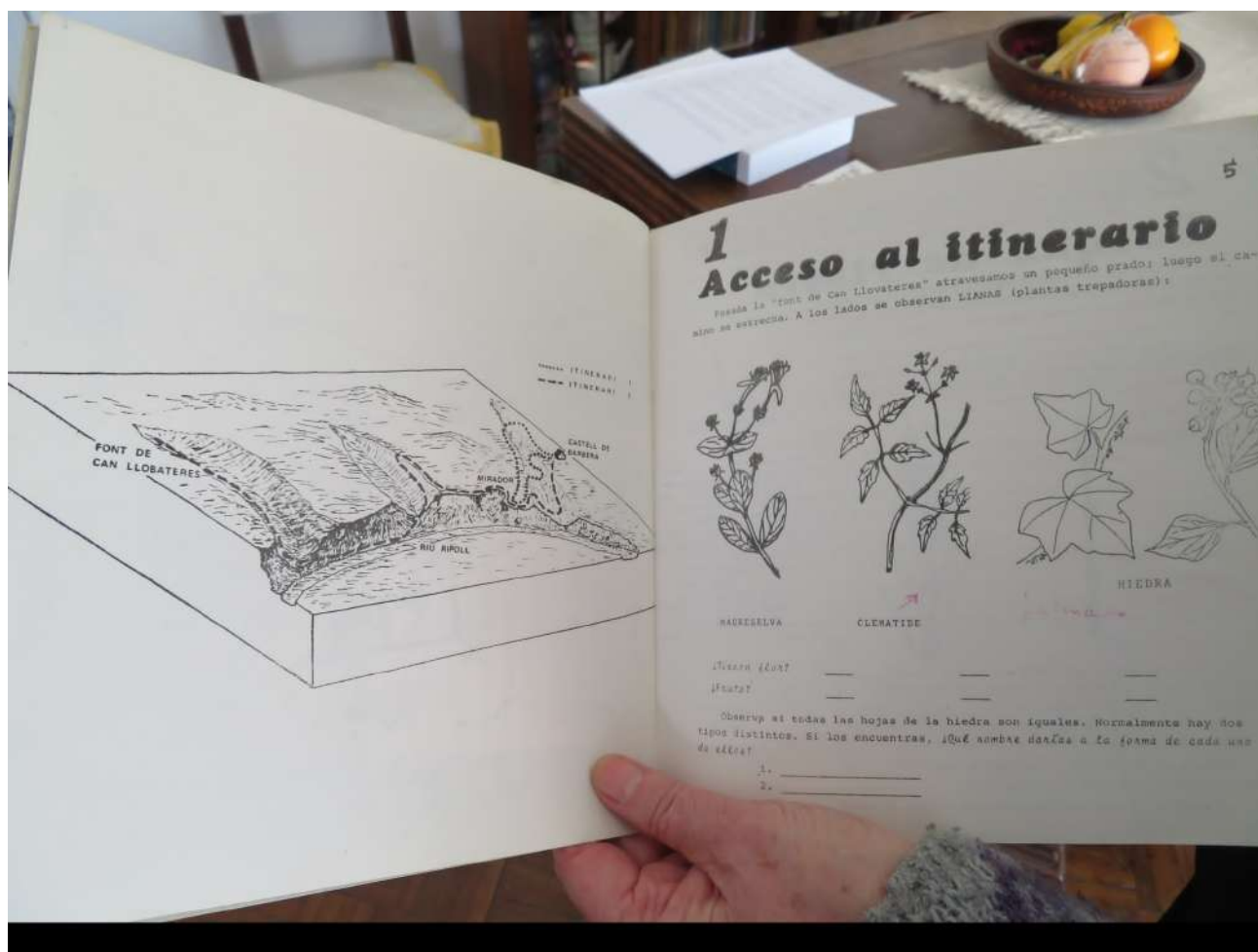
Però jo parlo de l'educació ambiental en el sentit que volíem originàriament els que seríem avui els avis de la matèria: una estima especial per la natura a través de la comprensió. Això és margalefià: estimar una cosa per la via del coneixement. I aquest punt tant important és el que no ha entrat en el sistema educatiu.

"Potser l'educació ambiental no ha reeixit d'una manera ideal en el marc escolar, però sembla que ha estat capaç d'impregnar altres àmbits"

Per altra banda, els darrers anys cada vegada més persones s'han mobilitzat per defensar espais naturals. Estem davant d'una paradoxa. Potser l'educació ambiental ha tingut els seus límits però, malgrat tot, alguna cosa ha canviat en les consciències.

És cert. Defensar espais naturals o no llençar les escombraries a qualsevol indret, entre altres actituds, són avenços. A l'època d'en Vilalta el país estava ple d'abocadors i no fa tants anys d'això! No es pot negar que s'ha produït una millora des del punt de vista del comportament a nivell social. I això ha vingut de moltes bandes, no només de l'ensenyament. Ens fa pensar en el fet que no tot el coneixement

es vehicula a través de les aules i cada cop menys. Vull recordar el paper de les cases de natura, les cases de colònies, els esplais, o les mateixes associacions de veïns, en definitiva d'un seguit d'indrets que han ajudat a canviar els comportaments. Potser l'educació ambiental no ha reeixit d'una manera ideal en el marc escolar, però sembla que ha estat capaç d'impregnar altres àmbits.

"No crec massa en la mentalitat burocràtica i en la meva professió sempre he pensat que els docents no han de ser funcionaris. I encara ho crec"

Des de l'esfera política en aquests anys s'han creat conselleries, departaments i ministeris de medi ambient.

Això em fa pensar indirectament en aquella famosa frase: "si vols ajornar la solució d'un problema crea una comissió". Què vol dir un ministeri del medi ambient? La relació entre

l'home i la natura reduïda a un departament burocràtic? És una qüestió absolutament transversal. No se m'escapa que va arribar un moment que un govern que no tingués un ministeri especial dedicat al tema, no quedava bé. És una qüestió d'aparences. No crec massa en la mentalitat burocràtica i en la meva professió sempre he pensat que els docents no han de ser funcionaris. I encara ho crec.

Creu més en la capacitat de la societat civil?

Sí, absolutament. Però perquè aquesta pugui ser eficaç ha d'haver-hi un nivell de formació que malauradament no tenim en el país. Els que es mobilitzen o treballen per una determinada causa n'han de saber de debò del tema que estan tractant. Penso també que a vegades els esdeveniments fan caure les coses pel seu propi pes.

Què vol dir?

L'exemple per mi paradigmàtic és el del delta de l'Ebre. Quan es va fer el Pla Hidrològic Nacional, en Josep Borrell, que ara ve a dir que ens salvarà de no sé què, aleshores volia treure aigua de l'Ebre per dur-la a Múrcia. Tothom recorda com es va mobilitzar la societat i aquell moment va donar una oportunitat per parlar de rius i de deltes a fons a les escoles i a la pròpia societat. La funció ecològica

dels rius, que era una realitat molt desconeguda i molt complexa, es va divulgar per tot arreu. No calia dir als alumnes que anessin a les manifestacions. Hi anaven per ells mateixos perquè entenien el que estava passant. Van comprendre que allò que es volia fer era perjudicial per a tothom.

Les vies de l'educació ambiental són múltiples...

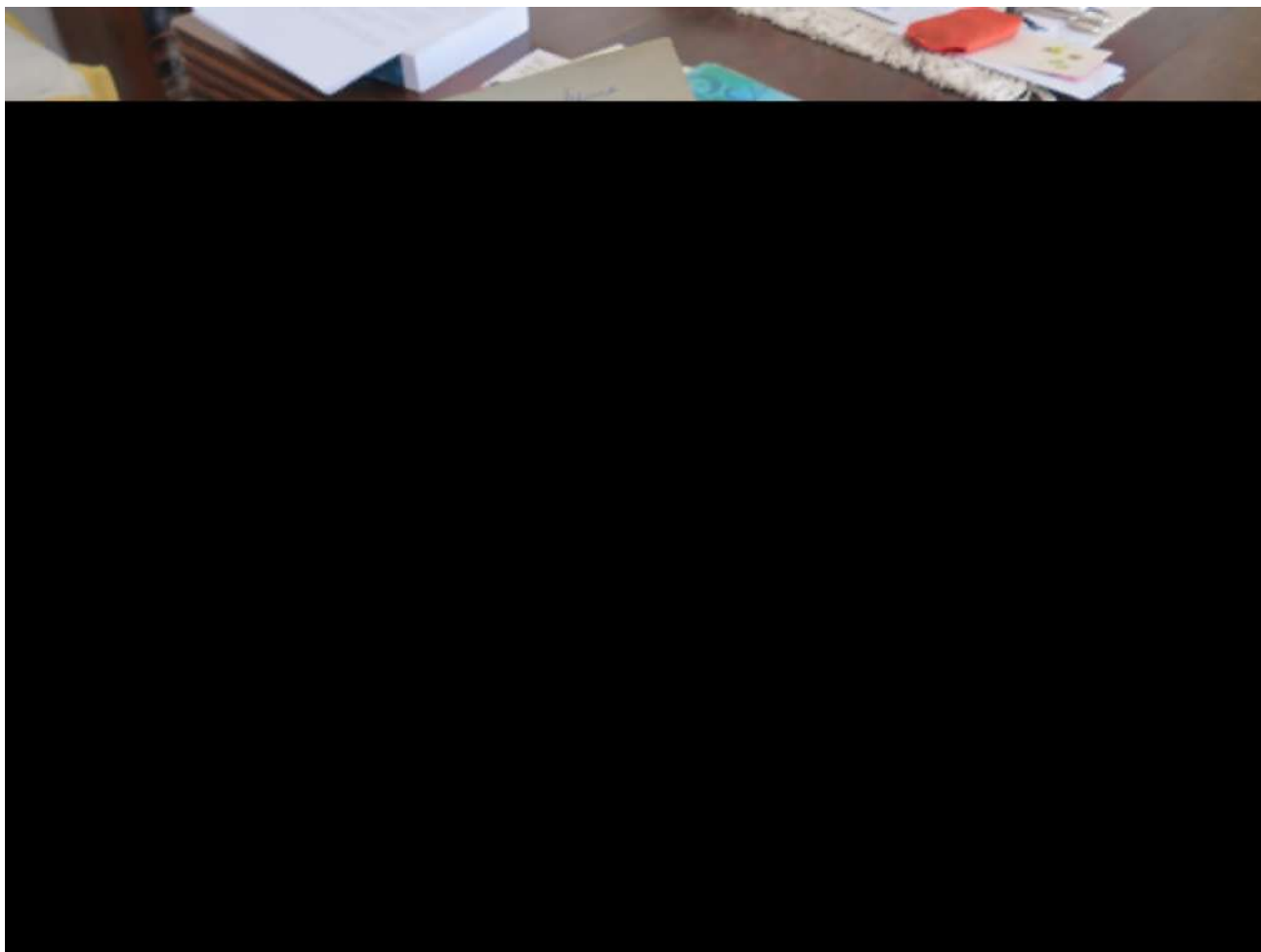
Sí perquè l'ambient ho és tot.

"La bellesa és un element de captació de l'atenció que fa que la persona vulgui saber-ne més i genera un desig de conservar i de protegir"

Només que es tingui una mica d'inquietud per la societat en la què vivim ja s'hi pot arribar.

I no s'oblidi de l'admiració de la bellesa. L'Angeleta ho deia: "quan tu aconsegueixis que un alumne que mira encuriós aquells plecs d'una muntanya entengui que són els resultat d'uns moviments titànics, mai més passarà per una

carretera sense admirar la bellesa de la natura". La bellesa és un element de captació de l'atenció que fa que la persona vulgui saber-ne més i genera un desig de conservar i de protegir, com passa amb l'art. La diferència amb l'art és que de la natura en depèn directament la nostra subsistència com a espècie.

El moviment que va portar a la creació dels grans parcs naturals dels Estats Units va començar en part amb la sensibilitat estètica, gairebé mística, de Henry David Thoreau.

Efectivament, va ser molt important al segle XIX i va desencadenar tot un moviment que arriba fins al nostre temps. Això em porta a un altre tema que és el de la creativitat -que també està en l'arrel de l'estètica. Avui se'n parla a tothora. Però què vol dir creativitat? Calen pautes per comprovar que el que un crea o inventa està bé. Si no hi ha referents de comparació es pot ser creatiu? Per exemple, es fomenta el dibuix lliure, però no pot ser que tot s'hi valgui. I això val també per a l'educació ambiental: calen pautes, models, referents...

"Els mestres et contagien de la seva visió quan són mestres i si no ho són et passen informació"

Ara una expressió que està molt en voga és "treballar per objectius".

Bé, el mestre ha de tenir un objectiu que potser és poc digne -i potser sorprèn una mica- que és el de la seducció. Els mestres et contagien de la seva

visió quan són mestres i si no ho són et passen informació, que no està malament tampoc! ¿Qui no ha experimentat l'enamorament d'una matèria que algú t'està ensenyant realment molt bé?

I què me'n diu sobre les eines fonamentals de l'educació ambiental?

Bé, alguna ja l'hem comentada com és la voluntat d'aprofundir en el coneixement per poder-lo després transmetre millor per part del mestre. Però voldria fer-li esment del coneixement vivencial. En Margalef sempre deia que explicar la cadena tròfica i els esdeveniments d'un ecosistema en un llibre està bé, però que encara és millor que tu creïs un ecosistema i vegis què passa si hi fas un seguit de canvis. Un dia li van preguntar: com es pot saber ecologia bàsica? I ell va respondre: "muntant una peixera". Aleshores li deien: "senyor Margalef, ja tenim la peixera i funciona la mar de bé; hem après molt". I ell contestava: "tiri una cullerada de farina, contamina-ho tot i miri a veure què passa".

Això, per analogia, et pot portar a reflexionar sobre el què succeeix en altres escales...

Aquesta és la idea.

La visió de la natura que ha predominat a Occident durant molt de temps ha estat purament extractiva. ¿Pot l'educació ambiental arribar a canviar aquest paradigma de la natura com un magatzem gegant que anem buidant?

La sostenibilitat no ve per qüestions ètiques sinó per una cosa molt més simple: poder sobreviure. És una qüestió pragmàtica. Perquè, tot i que de manera recurrent es parla de colonitzar altres planetes, podria ser que ens extingíssim abans de donar aquest salt. La sostenibilitat és del nostre interès. Com molt bé va dir Josep Maria Espinàs: "l'ecologisme és un egoisme". I així ha de ser per a la nostra espècie. Però vostè ha esmentat en la seva pregunta la paraula Occident i vull dir alguna cosa sobre això.

"Fem sovint una lectura idíl·lica que mereixeria passar pel filtre de la racionalitat de que els països en vies en desenvolupament tenen uns valors intrínsecs que en molts casos serien casualment coincidents amb l'educació ambiental"

Endavant, si us plau.

Occident ha desenvolupat els mitjans per explotar els recursos a gran escala. Però el problema -i això tant Terradas com Margalef ho deien- no és que siguem especialment dolents, si no que hem arribat als primers al desastre, i evidentment el carreguem a les espatlles d'altres pobles. Però,

potser per compensar, fem sovint una lectura idíl·lica que mereixeria passar pel filtre de la racionalitat de que els països en vies en desenvolupament tenen uns valors intrínsecs que en molts casos serien casualment coincidents amb l'educació ambiental.

El mite del bon salvatge.

Aquí està. És com si tinguessin una bondat intrínseca. Això hauria d'originar una reflexió: ¿serien capaços d'estalviar els nostres desastres si seguissin la seva pròpia evolució? El que queda clar és que nosaltres que ho hem fet malament no som ningú per anar-los a "educar ambientalment". A vegades les ONG exporten models a aquests indrets que causen més problemes que els que volien solucionar.

Això fa pensar que -òbviament, a banda de les realitats científiques que són universals- no es pot fer una educació ambiental de qualitat sense que estigui fortament arrelada a escala local.

Exactament. I tornant a l'inici queda demostrat: l'itinerari de Santiga no podia explicar les mateixes coses que un de les terres de secà de Lleida. Havia de tenir molt en compte el lloc. El model es podia copiar de forma general però no traspasar mimèticament d'un indret a un altre.

Un altre concepte molt repetit avui en dia és el de l'educació en valors. En el cas de la matèria que ens ocupa quin sentit li veu?

Els nens aprenen sobretot mirant el que tu fas més que no pas fent allò que els dius. Ensenyar és una voluntat expressa de que un nen aprengui un determinat comportament i això consisteix en dir-li, per exemple: "no et fiquis el dit el nas o no llencis un paper a terra". Educar té a veure amb el model que crees amb les teves accions. I els valors? Què són els valors? Quins valors? Els valors de qui? Això, francament, ens porta a un terreny massa complicat sobre el que no hi ha respostes clares.

Categories: [Educació ambiental](/categories/educacio-ambiental) (/categories/educacio-ambiental)

Etiquetes: [educació per la sostenibilitat](/etiquetes/educacio-per-la-sostenibilitat) (/etiquetes/educacio-per-la-sostenibilitat)

Tuit

(<https://plus.google.com/share?url=https%3A//www.sostenible.cat/entrevista/marina-mir-els-requisits-per-ser-mestre-son-la-formacio-i-lempatia>)

(<https://www.sostenible.cat/print/entrevista/marina-mir-els-requisits-per-ser-mestre-son-la-formacio-i-lempatia>)

Relacionats

Article

Llibre: 'Som Natura. El repte de l'Antropocè' (/article/lilibre-som-natura-el-repte-de-lantropoce)

(/article/lilibre-som-natura-el-repte-de-lantropoce) **Aquest llibre, amb la participació d'una trentena de reconeguts científics i pensadors, ofereix informació i reflexions**

complementàries a l'exposició, que és eminentment audiovisual i sensorial. L'objectiu final és el mateix: despertar sensacions, fer reflexionar i animar a passar a l'acció, en aquest cas a partir de nombroses aportacions des de molt diversos camps de la ciència i la cultura.

Notícia

El Govern destina 600.000 euros a ajuts a entitats del tercer sector ambiental afectades per la COVID-19 (/noticia/el-govern-destina-600000-euros-a-ajuts-a-entitats-del-tercer-sector-ambiental-afectades-per)

(/noticia/el-govern-destina-600000-euros-a-ajuts-a-entitats-del-tercer-sector-ambiental-afectades-per)

El confinament per la pandèmia ha coincidit amb els mesos en què habitualment les entitats organitzen més accions d'educació ambiental, i seguiment i conservació d'espècies. La mesura pretén donar suport a les entitats més afectades per la paralització de l'activitat derivada de l'emergència sanitària, amb subvencions que oscil·laran entre els 3.000 i 25.000 euros per entitat.

Article

Andorra fa una acció destinada a reduir el consum d'aigua (/article/andorra-fa-una-accio-destinada-a-reduir-el-consum-daigua)

Pel Dia Mundial de l'Aigua

(/article/andorra-fa-una-accio-destinada-a-reduir-el-consum-daigua) El consum d'aigua a Andorra es va situar el 2018

(segons les darreres dades disponibles) en 230 litres per habitant i dia, una xifra que està lluny dels 150 litres diaris que el ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat s'ha marcat com a fita.

Butlletí

Correu electrònic *

Subscriu

[Enviaments anteriors \(/newsletter/sostenible\)](/newsletter/sostenible)

(/)

Revista de la **xarxa** de ciutats i pobles cap a la sostenibilitat

**Diputació
Barcelona**

<http://www.diba.cat>

[Arxiu \(/arxiu\)](/arxiu)

[Continguts per categoria \(/tagclouds/chunk/3\)](/tagclouds/chunk/3)

[Continguts per etiqueta \(/tagclouds/chunk/1\)](/tagclouds/chunk/1)

[Continguts per municipi \(/tagclouds/chunk/2\)](/tagclouds/chunk/2)

[Avís legal \(http://www.diba.cat/avislegal\)](http://www.diba.cat/avislegal)

[Contacte \(/formulari/contacte\)](/formulari/contacte)

[RSS \(https://www.sostenible.cat/pagina/rss#overlay-context=\)](https://www.sostenible.cat/pagina/rss#overlay-context=)

<https://www.facebook.com/Sosteniblecat-146513494888>

<http://www.twitter.com/xarxasost>

<http://youtube.com/xarxasost>

[\(rss.xml\)](#)

